

Sygn. akt II CSK 374/13

POSTANOWIENIE

Dnia 4 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie ze skargi J. B.
przy uczestnictwie Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta Ł. i in.,
o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu
Rejonowego z dnia 11 maja 1993 r.,
wydanego w sprawie z wniosku Zakładów Przemysłu Bawełnianego "P." w
likwidacji
z udziałem J. B. i Skarbu Państwa Urzędu Rejonowego w Ł.
o stwierdzenie zasiedzenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 4 kwietnia 2014 r.,
skarg kasacyjnych skarżącego oraz uczestnika postępowania Miasta Ł.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 4 października 2012 r.,

1) oddała obie skargi kasacyjne;

**2) oddała wniosek J. B. o zwrot kosztów postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w Ł., zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. oddalające skargę o wznowienie postępowania w sprawie o zasiedzenie nieruchomości w ten sposób, że stwierdził nabycie przez Skarb Państwa przez zasiedzenie z dniem 1 stycznia 1986 r. własności nieruchomości położonej w Ł. o powierzchni 1444 m² oznaczonej numerami 98/15 i 98/16, stanowiącej część działki nr 315/37 uregulowanej w księdze wieczystej [...], oddalił

wniosek o stwierdzenie nabycia przez Skarb Państwa przez zasiedzenie własności nieruchomości położonej w Ł. o powierzchni 594 m², oznaczonej numerami 96/2 i 96/3 (obecnie 96/15 i 96/16) uregulowanej w księdze wieczystej [...] oraz oddalił apelację skarżącego w pozostałej części.

Ustalił, że postanowieniem z dnia 11 maja 1993 r. Sąd Rejonowy w Ł. stwierdził, że Skarb Państwa nabył z dniem 1 stycznia 1986 r. własność nieruchomości położonej w Ł. o powierzchni 2038 m², oznaczonej numerami 96/2, 98/15, 96/3 i 98/16. Na podstawie aktów notarialnych z 1886 - 1895 r. i planu geometry ustalono, że J. i M. B. byli właścicielami nieruchomości odpowiadającej działkom 96/3 i 98/16 oraz właścicielami fizycznej części lub współwłaścicielami (w 4/6 lub 1/6) nieruchomości odpowiadającej działkom 96/2 i 98/15, a skarżący i uczestnicy postępowania są ich następcami prawnymi. W latach 50 i 60 - tych XX w. do F. B. (syna J.) kierowano korespondencję dotyczącą nieruchomości. Skarżący (wnuk J.) podjął działania celem odzyskania nieruchomości w 1991 r. zwracając się do Urzędu Rejonowego w Ł. i Zarządu Miasta Ł. o zwrot wywłaszczonej nieruchomości.

Sąd pierwszej instancji uznał, że skarżący jako osoba zainteresowana, która nie brała udziału w postępowaniu, musiałby w celu uwzględnienia skargi wykazać, że oprócz pozbawienia go możliwości działania, doszło do naruszenia jego prawa własności nieruchomości, któremu to obowiązkowi nie sprostał. Odnośnie do działek numer 96/2 i 98/15 nie wykazał, w jakiej części fizycznej i w jakim udziale jego dziadkowie mieli prawo, a odnośnie do działek numer 96/3 i 98/16 nie wykazał naruszenia przesłanek zasiedzenia nieruchomości. Sąd drugiej instancji nie podzielił stanowiska Sądu Rejonowego odnośnie do niewykazania przez skarżącego przesłanki naruszenia prawa co do działek 96/2 i 98/15. Wobec ustalenia, że J. B. był co najmniej właścicielem pewnych części wskazanych działek lub ich współwłaścicielem uznał, że skarżący może żądać wznowienia postępowania bo jako następca prawny J. B. został pozbawiony możliwości obrony praw, zaś skutek wznowienia będzie uzależniony od wykazania, czy rzeczywiście doszło do naruszenia jego prawa poprzez niezasadne nabycie własności nieruchomości przez zasiedzenie przez Skarb Państwa. Uznając za częściowo zasadny zarzut naruszenia art. 172 k.c. wskazał, że dwie działki o numerach 98/15

i 98/16, pozostawały w użytkowaniu wskutek oddania w zarząd, a następnie w użytkowaniu wieczystym zakładów M. i zakładów P., a więc znajdowały się we właścicielskim posiadaniu Skarbu Państwa, które doprowadziło do zasiedzenia i w tym zakresie nie doszło do naruszenia prawa skarżącego. Odnośnie natomiast do działek numer 96/2 i 96/3 nie został przeprowadzony jakikolwiek dowód przez Skarb Państwa, że znajdowały się w okresie biegu zasiedzenia faktycznie w jego posiadaniu lub przedsiębiorstwa państwowego.

Skargę kasacyjną od powyższego postanowienia wniósł skarżący J.B. oraz Miasto Ł.

Skarżący zaskarżył postanowienie w punkcie 1a oraz w punkcie 2 i wniósł o jego zmianę w tym zakresie poprzez oddalenie wniosku Skarbu Państwa o zasiedzenie działek 98/15 i 98/16, ewentualnie o jego uchylenie w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania. Zarzucił w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej naruszenie art. 172 k.c. a naruszenie przepisów postępowania wywiódł z naruszenia art. 378 § 1 k.p.c., 227 i 231 k.p.c., 628, 666 § 1 i 667 § 1 i 2 k.p.c. oraz 609 § 2 i 3, 610 i 382 k.p.c. Jako podstawa skargi kasacyjnej została również wskazana nieważność postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony praw oraz nieważność postępowania wynikająca z naruszenia przez sąd w sprawie IV Ns .../93 r. art. 144 § 1 i 2 w zw. z art. 13 § 2 i art. 382 k.p.c. poprzez ustanowienie kuratora procesowego dla nieżyjącego właściciela nieruchomości, przy czym jako podstawę prawną wskazano art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.

Miasto Ł. zaskarżyło postanowienie w zakresie punktu 1b w części dotyczącej oddalenia wniosku Skarbu Państwa o zasiedzenie działek numer 96/15 i 96/16 i wniósł o jego uchylenie i oddalenie apelacji, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Zarzuciło naruszenie przepisów postępowania: - art. 524 § 2 k.p.c. i art. 510 oraz art. 524 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kodeks postępowania cywilnego ogranicza możliwość zmiany lub uchylenia prawomocnego postanowienia wydanego co do istoty sprawy w postępowaniu

nieprocesowym wyłącznie do wypadków wskazanych w ustawie - wniesienia skargi kasacyjnej (art. 519 k.p.c.), w poszczególnych rodzajach spraw, jeżeli przepis szczególny tak stanowi (art. 523 k.p.c.) oraz w razie wznowienia postępowania (art. 524 k.p.c.). Uczestnik postępowania nieprocesowego, a więc osoba, która została wezwana do udziału przez sąd lub wzięła w nim udział z własnej inicjatywy, może dochodzić wznowienia postępowania na podstawie art. 524 § 1 k.p.c. zarówno w oparciu o podstawy nieważności (art. 401 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), jak i podstawy restytucyjne (art. 401 i 403 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Zainteresowany, który nie był uczestnikiem postępowania zakończonym prawomocnym postanowieniem co do istoty sprawy wnosi natomiast skargę na podstawie art. 524 § 2 k.p.c. Obowiązany jest wykazać, że posiada przymiot zainteresowanego w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. oraz kumulatywnie dwie przesłanki wznowienia - brak uczestniczenia bez własnej winy w pierwotnym postępowaniu i naruszenie orzeczeniem jego praw rozumianych jako uprawnienia o charakterze materialnoprawnym, a nie proceduralnym. Norma ta ma samodzielny charakter i druga z wymienionych przesłanek stanowi także podstawę wznowienia. Zainteresowany nie wykazuje podstaw wznowienia określonych w art. 401¹ i 403 k.p.c., bo odwołanie zawarte w art. 524 § 2 zd. 2 k.p.c. do stosowania przepisów o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia możliwości praw dotyczy jedynie niemożności żądania wznowienia, jeżeli przed uprawomocnieniem się orzeczenia niemożność działania ustała (art. 401 pkt 2 k.p.c.), właściwości sądu (art. 405 k.p.c.) i terminów (art. 407 i 408 k.p.c.). W rezultacie badanie ustawowej podstawy wznowienia ograniczone jest do faktu nieuczestniczenia skarżącego w prawomocnie zakończonym postępowaniu bez jego winy i istnienia uchybień kwalifikowanych jako naruszenie prawa materialnego. Po pozytywnej ocenie dopuszczalności wznowienia postępowania sąd, zgodnie z art. 412 k.p.c., rozpoznaje sprawę na nowo w granicach, jakie zakreśla podstawa wznowienia. Oznacza to, że sprawa nie powraca do stanu sprzed wydania zaskarżonego orzeczenia lecz rozpoznawana jest w granicach zaskarżenia oraz podstawy naruszenia prawa skarżącego, a więc merytorycznemu badaniu podlega twierdzenie o naruszeniu przepisów prawa materialnego, którego konsekwencją było naruszenie jego praw.

Przytoczenie zasad dotyczących wznowienia postępowania na podstawie art. 524 § 2 k.p.c. konieczne jest ze względu na treść zarzutów i ich uzasadnienie zawarte w obu skargach kasacyjnych.

Zarzuty naruszenia art. 628, 666 § 1 i 667 § 1 i 2 k.p.c., 609 § 2 i 3, 610 i 382 k.p.c. oraz art. 144 § 1 i 2 w zw. z art. 13 § 2 i art. 382 k.p.c., zawarte w skardze kasacyjnej skarżącego J. B., odnoszą się do pierwszej przesłanki wznowienia postępowania, zarzuca on bowiem pominięcie przez Sąd drugiej instancji zarzutów związanych z wadliwym ustanowieniem w sprawie IV Ns I .../93 kuratora *absenti* dla nieżyjącego właściciela nieruchomości i naruszeniem terminu trzech miesięcy od daty ustanowienia kuratora do daty wydania orzeczenia. Zarzut ten jest wynikiem niezrozumienia toku postępowania apelacyjnego w niniejszej sprawie, bo kwestia wadliwego ustanowienia kuratora i nie uczestniczenia w postępowaniu spadkobierców właściciela jest związana z pierwszą przesłanką wznowienia postępowania - pozbawieniem możliwości działania w postępowaniu bez winy zainteresowanego. Sądy obu instancji przyjęły, że wnioskodawca nie uczestniczył w postępowaniu bez swej winy, a więc uznały, że ta przesłanka wznowienia została wykazana i postępowanie podlega wznowieniu. Sąd drugiej instancji przystąpił do merytorycznego badania twierdzenia o naruszeniu przez sąd w sprawie pierwotnej przepisów prawa materialnego, którego konsekwencją było naruszenie praw skarżącego, a więc do badania podstawy wznowienia. Wobec takiego stanowiska zbędne było czynienie przez Sąd Okręgowy szerszych wywodów co do kwestii objętych tymi zarzutami. Na marginesie jedynie należy wskazać, że w postępowaniu nieprocesowym nieważność postępowania może zachodzić tylko w stosunku do uczestnika postępowania, a nie do zainteresowanego, który udziału w postępowaniu nie brał (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2010 r., III CZP 112/08, OSNC z 2010 r., nr 7-8, poz. 98).

Chybiony jest zarzut nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym (art. 379 pkt 5 i art. 378 § 1 k.p.c.) wywiedziony z pozbawienia skarżącego możliwości obrony praw wskutek rozpoznania przesłanek zasiedzenia określonych w art. 172 k.c. podczas gdy, w ocenie skarżącego, rozpoznanie to powinno ograniczyć się do rozstrzygnięcia o przesłankach wznowienia (art. 524 § 2 k.p.c.).

Skarżący pomija, że Sąd pierwszej instancji przyjął, iż zachodzą podstawy do wznowienia postępowania lecz uznał, że nie zostało wykazane naruszenie praw skarżącego w zakresie wykazania prawa własności i przesłanek zasiedzenia nieruchomości przez Skarb Państwa, co uzasadniało oddalenie skargi. Rozpoznał więc sprawę merytorycznie, a Sąd drugiej instancji rozpoznał, wbrew twierdzeniu skarżącego, sprawę w granicach apelacji i nie naruszył art. 378 k.p.c. Jak wskazano wyżej art. 524 § 2 k.p.c. zawiera samodzielną podstawę wznowienia - naruszenie orzeczeniem praw rozumianych jako uprawnienia o charakterze materialnoprawnym. Apelacja oparta była na zarzucie naruszenia art. 172 k.c. i zarzutach procesowych dotyczących oceny materiału dowodowego, a apelujący wnosił o oddalenie wniosku o zasiedzenie, co jest możliwe wyłącznie po wznowieniu postępowania i po merytorycznym rozpoznaniu skargi w zakresie przesłanek zasiedzenia nieruchomości. Wykazanie przez skarżącego, że prawo zostało naruszone obejmuje zarówno wykazanie, że prawo istniało, jak i wykazanie, że zostało naruszone, a więc że nie zostały spełnione przesłanki zasiedzenia. Zważywszy na ograniczenia dowodowe przed drugą instancją wykazanie powinno nastąpić przed sądem pierwszej instancji i takie postępowanie toczyło się przed Sądem Rejonowym. Nie jest zasadne zatem twierdzenie, że skarżący został pozbawiony możliwości podniesienia zarzutów merytorycznych i zgłoszenia dowodów w tym zakresie, tym bardziej że postępowanie było długotrwałe. Wniosek apelującego o wznowienie postępowania był wynikiem niezrozumienia instytucji wznowienia postępowania na podstawie art. 524 § 2 k.p.c., skoro oddalenie skargi jest możliwe jedynie po wznowieniu postępowania i merytorycznym rozpoznaniu sprawy w granicach podstawy.

Zawarty w art. 398³ § 3 k.p.c. zakaz oparcia skargi kasacyjnej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów oznacza również niedopuszczalność powoływania się przez skarżącego na te błędy postępowania, które dotyczą bezdowodowego ustalenia przez sąd faktów stanowiących podstawę faktyczną rozstrzygnięcia. Są to fakty powszechnie znane lub znane sądowi urzędowo (art. 228 § 1 k.p.c., art. 231 § 1 k.p.c.), fakty przyznane w toku postępowania, jeżeli przyznanie nie budzi wątpliwości (art. 229 k.p.c.), domniemania faktyczne (art. 231 k.p.c.). Powiązanie zarzutu naruszenia art. 227

k.p.c. z art. 231 k.p.c. nie zmierza do zakwestionowania prawidłowości przeprowadzonego postępowania dowodowego przez Sąd drugiej instancji, bowiem skarżący uzasadnia zarzut dokonaniem błędnych ustaleń faktycznych w zakresie posiadania, co pozostaje poza kontrolą kasacyjną.

Skarżący zarzuca naruszenie art. 172 k.c. przez błędną wykładnię, podczas gdy z uzasadnienia skargi wynika, że podnosi niewłaściwe zastosowanie tego przepisu poprzez przyjęcie początku biegu zasiedzenia od dnia wejścia w życie kodeksu cywilnego, tj. 1 stycznia 1965 r. i jego upływu z dniem 1 stycznia 1986 r., a w konsekwencji zastosowanie art. 172 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy kodeks cywilny (Dz. U. z 1990 r., nr 55, poz. 321). Uzasadnienie zarzutu, sformułowane bardzo zwięźle i ogólnie, przedstawia tylko własne twierdzenie o wejściu w posiadanie Skarbu Państwa w 1988 r. i nie wskazuje żadnych argumentów, które mogłyby zakwestionować ocenę Sądu Okręgowego, że przed oddaniem nieruchomości przedsiębiorstwu państwowemu w użytkowanie wieczyste, pozostawała ona w jego zarządzie, który wyczerpywał znamiona posiadania samoistnego. Skarga nie zawiera zarzutu naruszenia art. 336 k.c., co uchyla spod kontroli kasacyjnej ocenę charakteru posiadania Skarbu Państwa.

Skarga uczestnika miasta Ł. zarzucając niewłaściwe zastosowanie art. 524 § 2 k.p.c. oraz art. 510 i 524 k.p.c. kwestionuje stanowisko Sądu drugiej instancji co do wykazania przez skarżącego przesłanek wznowienia postępowania. Analiza treści zarzutów i ich uzasadnienia wskazuje, że skarżący nie dokonuje rozróżnienia pomiędzy przesłankami wznowienia określonymi w art. 524 § 2 k.p.c. i merytorycznym rozpoznaniem w zakresie podstawy po wznowieniu postępowania. Jak wskazano wyżej wykazanie przesłanek wznowienia wymaga wykazania, że osoba nie uczestnicząca w pierwotnej sprawie jest zainteresowanym, który nie brał udziału w postępowaniu bez swej winy, co było przyczyną naruszenia jego uprawnień materialnoprawnych. Sąd Okręgowy prawidłowo stwierdził, że skarżący wykazał pierwszą przesłankę. W sprawie o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości do kręgu zainteresowanych zaliczyć należy dotychczasowego właściciela i jego następców prawnych. Nie wzięcie przez nich udziału w postępowaniu w sposób oczywisty powoduje brak możliwości obrony i narusza

ich prawo. Kurator *absenti* został ustanowiony wyłącznie dla nieżyjącego od siedemdziesięciu lat właściciela nieruchomości, zaś jego następcy prawni nie byli powiadomieni o postępowaniu, ani nie został dla nich ustanowiony kurator. Wbrew twierdzeniu uczestnika, zgodnie z ustalonym stanowiskiem orzecznictwa, art. 144 k.p.c. nie obejmuje wypadku, gdy miejsce pobytu strony nie jest znane z uwagi na jej śmierć (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2006 r., II CSK 86/05, z dnia 15 grudnia 2010 r., II CZ 150/10, nie publ., wyrok z dnia 3 lipca 2003 r., III CK 124/02, nie publ.). Wskazane w skardze orzeczenia z lat czterdziestych i pięćdziesiątych ubiegłego wieku zapadały w okresie bezpośrednio powojennym, w odmiennej sytuacji faktycznej i społecznej, natomiast zarówno w latach dziewięćdziesiątych, jak i obecnie nie ma podstaw do rozszerzającej wykładni tego przepisu. Dodatkowo, mimo że sprawa o stwierdzenie zasiedzenia jest sprawą większej wagi w rozumieniu art. 144 § 2 k.p.c. ogłoszenia nie zostały dokonane w prasie. Nie można także uznać, by treść postanowienia o ustanowieniu kuratora odpowiadała artykułowi 609 § 2 k.p.c., bo nie odnosi się do wszystkich zainteresowanych. Wnioskodawca w sprawie o zasiedzenie dysponował danymi wnuka właściciela, który w 1991 r. skierował do Urzędu Rejonowego pismo o zwrot nieruchomości, a więc przy dołożeniu należytej staranności mógł wskazać dane zainteresowanego. Nie może mieć zatem znaczenia dla kwestii powiadomienia o postępowaniu fakt przeprowadzenia postępowań spadkowych przez skarżącego dopiero w 2007 r., jak również brak księgi wieczystej czy zbioru dokumentów. Skoro, jak twierdzi sam uczestnik, w ewidencji ludności było kilkanaście osób o imieniu i nazwisku spadkodawcy, była możliwość sprawdzenia ich tożsamości przed złożeniem wniosku. Błędnie wywodzi zatem uczestnik, że spadkobiercy właściciela byli powiadomieni o postępowaniu, a jeżeli nie byli to z własnej winy. Skarżący wykazał postanowieniami spadkowymi, że jest spadkobiercą właściciela a więc zainteresowanym w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c., a także kolejnymi aktami notarialnymi, że nieruchomość objęta wnioskiem wchodziła w skład spadku. Zachodziły zatem podstawy do wznowienia postępowania. Merytoryczne natomiast badanie podstawy wznowienia prowadzi do szczegółowej analizy, czy prawo, na które skarżący się powołuje, rzeczywiście istnieje i czy zostało ono naruszone.

Nie jest słuszny zarzut, że ze złożonych aktów notarialnych nie wynika tytuł prawny skarżącego do całości lub części nieruchomości. Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, że J. B., a następnie jego spadkobiercy byli co najmniej współwłaścicielami przedmiotowej nieruchomości wskutek nabycia szczegółowo opisanych udziałów spadkowych w wymienionych i opisanych działkach oraz częściach działek zważywszy na wskazanie w nich tytułu pierwotnych właścicieli, po których śmierci sprzedane zostały te udziały. Prawidłowo przeprowadził także postępowanie dowodowe dopuszczając dowody zgłoszone przez skarżącego w celu wykazania podstawy wznowienia. Zarzut naruszenia art. 524 § 2 k.p.c. został oparty także na twierdzeniu, że Sąd drugiej instancji dokonał ponownej oceny dowodów w prawomocnie osądzonej sprawie o stwierdzenie zasiedzenia. Skarżący uczestnik nie wskazuje jednak, których dowodów to dotyczy i nie dokonuje analizy, jaki wpływ miało przeprowadzone postępowanie w sprawie o wznowienie na ocenę posiadania Skarbu Państwa w zakresie zakwestionowanym przez Sąd Okręgowy. Skarga nie zawiera nadto zarzutu naruszenia art. 172 k.c., co uchyla kontrolę prawidłowości oceny przesłanek zasiedzenia spod kontroli kasacyjnej.

Z tych względów obie skargi kasacyjne, jako bezzasadne, podlegają oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Wobec treści art. 520 § 1 k.p.c. oraz wyniku postępowania kasacyjnego wniosek skarżącego o zasądzenie kosztów tego postępowania został oddalony.